

Posudek vedoucí práce

Michaela Krulikovská: Satanistické rituály z pohledu českých satanistů

Bakalářská práce na Fakultě humanitních studií UK, obor Studium humanitní vzdělanosti

Bakalářská práce Michaely Krulikovské pojednává o českém satanismu a je založena na rozhovorech s aktéry, kteří se se satanismem identifikují, bez ohledu na to, jaký typ satanismu je jim blízký a zda jsou členy nějaké satanistické skupiny, nebo nikoli. Jako téma práce autorka zvolila satanistické rituály; chtěla zjistit, jak je vnímají a jaký význam jim přiřkládají satanisté samotní. Tato volba tématu je podle mého názoru příhodná. Satanismus je, pokud jde o rituály, poměrně netypické religiózní prostředí v několika aspektech. Jednak je praxe mnoha satanistů individualizovaná a do určité míry i improvizovaná, takže neodpovídá běžné představě o rituálu coby vysoce formalizované skupinové aktivitě. Dalším ohledem je, že – jak sama autorka v práci ukazuje – velká část satanistů nevěří v nadpřirozené bytosti. Satanistické rituály se tak v mnoha ohledech vymykají běžným antropologickým definicím náboženského rituálu a tvoří zajímavou oblast pro výzkum. Oceňuji, že Michaela dokázala nalézt dostatečně široký teoretický koncept – pojetí rituálu Niniana Smarta – který jí umožnil tato specifika satanistického prostředí postihnout a coby rituál analyzovat veškeré aktivity, které jsou do této kategorie emicky zařazovány. Stejně tak si autorka dobře poradila s výběrem vzorku informátorů, byť jí sběr dat „napříč“ celou satanistickou scénou poněkud zkomplikoval práci, protože výpovědi informátorů byly v důsledku toho značně rozmanité a bylo obtížné se v nich zorientovat a vyvodit obecnější závěry.

V teoretické části práce se autorka na základě relevantní literatury zamýšlí nad tím, jak je možné satanismus vymezit a jaké jsou jeho směry či proudy, stručně také představuje historii a „věrouku“ satanismu. Pro potřeby práce je toto představení zcela adekvátní. Oceňuji, jak se autorka dokázala vypořádat s komplikovanou situací, pokud jde o literaturu k tomuto tématu: jak sama správně poznamenává, mnoho textů v této oblasti se pohybuje na hranici emického a etického diskurzu. Přesto s nimi dokázala pracovat na poměry bakalářské práce velmi vyspěle. Jedinou drobnou výhradu mám k používání citací z textů, které na satanismus nahlíží z pozice konkurenční religiozity a mohou vyznívat hanlivě, například následující výrok: *Je vnitřně rozporný, hluboce diferencovaný a ideologicky rozteklý, takže jednoznačně říci, co satanismus ještě je a co už satanismus není, je zhusta nemožné.* (Grombiřík, citován na str. 9) Tento příklad je však spíše ojedinělý a vůči teoretické části tak celkově nemám vážnější výhrady.

Empirickou část autorka dělí na kapitoly podle jednotlivých aspektů satanistických rituálů, které v rozhovorech vyvstaly, a seznamuje čtenáře s tím, jaký náhled na ně její informátoři mají. Věnuje se tomu, jak definují rituál sami satanisté a jaké je emické dělení rituálů, jaké funkce jim aktéři přiřkládají; dále tomu, jaký je v rámci satanismu vztah rituálů a nadpřirozena, jaká je konkrétní podoba různých satanistických rituálů, nakolik při nich aktéři improvizují, dále také rituálním předmětům a prostředí, prožitkové stránce, rozdílu skupinových a individuálních rituálů a tak dále. Největší slabinu práce spatřuji v tom, že autorka v empirické části do určité míry sklouzává k popisnému, „žurnalistickému“ stylu, kdy data spíše třídí, než aby je interpretovala. Ve snaze pokrýt všemožné aspekty satanistických rituálů, které její informátoři zmínili, ani nemá možnost dostat se více do hloubky a dojít ke skutečně zajímavým závěrům. Na druhou stranu pozitivní je, že autorka i při takto širokém záběru zvládla ke každému z témat dohledat alespoň několik vhodných textů a výpovědi svých informátorů do

jisté míry zasadit do kontextu akademických diskuzí. Jako uvedení do toho, jak rozmanité rozměry může problematika rituálu v satanismu nabývat a z jakých úhlů na ni můžeme nahlížet, je práce velmi dobrá. Vyvození vlastních závěrů s interpretačním přesahem je ale omezené.

V práci je otevřeno a načrtnuto mnoho zajímavých témat. Jak z ní vysvítá, čeští satanisté mají k rituálům poměrně pragmatický, instrumentální postoj (což není příliš překvapivé). Společné rituály vnímají jako prostředek k utužení skupinové sounáležitosti, individuální rituály pak především jako způsob, jak se zbavit vnitřního napětí, utřídit si myšlenky a jako prostředek osobnostního rozvoje. Právě na tomto individuálním aspektu rituálů – dle mého dojmu – je mezi aktéry největší shoda, protože skupinové rituály zdaleka neprovozují všichni satanisté. Z toho bychom zřejmě mohli vyvodit, že pro satanistické pojetí rituálu je klíčové vytváření osobních, individuálně pojatých fúzí meditačních a magických praktik, které aktéři vědomě používají jako sebe-rozvojové techniky. Tato oblast by bezpochyby stála za další výzkum, stejně jako satanistické představy o realitách, jichž se v rituálním kontextu je možné dotknout, které podle autorčina popisu kombinují psychologická vysvětlení s určitými new age spirituálními koncepty.

Práce je psána srozumitelně a čtivě, hezkým kultivovaným jazykem. Ráda bych z pohledu vedoucí ocenila konstruktivní spolupráci s autorkou, kterou sice limitovala určitá časová tenze, nicméně v tomto rámci dokázala Michaela velmi dobře přijímat zpětnou vazbu a poučit se z ní při současném zachování badatelské a autorské samostatnosti. Celkově vzato Michaela Krulikovská prokázala schopnost použít zvolené výzkumné metody, stejně tak i schopnost pracovat s odbornou literaturou a vytvořit odborný text. Cíle, které si stanovila, tedy zjistit, *„jaký význam těmto rituálům přikládají satanisté samotní, nakolik je pro ně tato praktika podstatná, proč ji dělají, jak vypadá v jejich osobním provedení a s jakými silami vlastně podle svého názoru při rituálech jednají.“* (str. 6), se jí podařilo naplnit, byť – jak jsem vysvětlila výše – badatelský přínos práce je poněkud omezený. Práci proto doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit jako velmi dobrou.

Ve Frýdku-Místku dne 17. 9. 2021

Kateřina Horská